

Изм. № 03-00-38/26.11.2020 г.

ДО
Г-Н ТОМИСЛАВ ДОНЧЕВ
ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОТНОСНО: Проект на План за възстановяване и устойчивост на Република България

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДОНЧЕВ,

Българската стопанска камара разглежда средствата, до които България ще има достъп чрез Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ), като шанс и възможност за българското общество и икономика. **Шанс** да се реализират ключови реформи и инвестиции, с които да се постигне реално възстановяване и устойчиво развитие. **Възможност** за решение на наболели проблеми, създаване на условия за икономически растеж и разкриване на нови, по-качествени работни места. **В никакъв случай не трябва да допускаме сценарий, в който ПВУ ще се превърне просто в план за усвояване на средства!**

С настоящото представяме на Вашето внимание становище на Българската стопанска камара и нейни членове по представения от Вас първоначален вариант на План за възстановяване и устойчивост.

I. Общи коментари:

В уводния текст е необходимо да бъде внесена яснота за **очаквания конкретен принос на ПВУ** и обвързка за постигане на поставената изключително амбициозна обща цел за достигане на БВП/ж. по ППС от 75% за България спрямо ЕС-27=100% през 2030 г. в актуализираната версия на Визията, целите и приоритетите на Националната програма за развитие, България 2030. В тази връзка, отново подчертаваме необходимостта да се изготви и оповести единна прогнозна макроикономическа рамка, която да залегне в основните национални и секторни стратегически документи, вкл. и в ПВУ.

За повечето реформи и инвестиционни проекти в ПВУ **не са посочени целеви индикатори за изпълнение**. Липсва и статистическа информация като цели, задачи, оценка на въздействието и обосновка за необходимостта и ефективността на предвидените инвестиции. Необходими са по-конкретни измерения на зададените крайни цели и задачи за изпълнение от 4-те основни стълба.

Поддържаме заявената в писмо до Вас от края на октомври т. г. необходимост от осигуряване на пълна прозрачност на процеса за изготвяне и актуализация на ПВУ, в т.ч. **публикуване на подробна информация за всички проектни предложения и ключово значими реформи, обвързани със съответни индикатори за резултат**.

Очакваме и недвусмислен отговор къде, по какъв начин, в кои приоритети и с какви проекти отделните сектори и предприятия могат да вземат участие, в т.ч. по отношение на процедурите и документите за кандидатстване. Напомняме, че по покана на Министерство на икономиката, БСК изпрати предложения за инвестиционни проекти, допринасящи за постигане на прокламираните цели на ПВУ, но към настоящия момент липсва обратна връзка. Обръщаме внимание, че липсата на обратна връзка и липсата на задълбочена дискусия действа изключително демотивиращо за бизнеса. За съжаление, обсъждането на различните стълбове на ПВУ премина по-скоро като тяхното представяне, отколкото като обсъждане на различните виждания и идеи.

Според БСК е необходимо вътрешно реструктуриране на някои части от плана с цел тематична свързаност на заложените политики и избягване на разпокъсване при реализирането им, както и по-лесно проследяване. Налице е фрагментиране на интервенции в два отделни стълба, преследващи

едни и същи цели в една и съща област на политики – например, Преходът към кръгова икономика в предприятията (първи стълб) и Кръгова и нисковъглеродна икономика (Втори стълб). Други области на политики не са функционално свързани със стълбовете, в които са поместени – например, Програмата за обучение на възрастни е включена в област на политика Социално включване, а същевременно, област на политика *Образование и обучение* е част от стълб 1 – Иновативна България.

II. Стълб 1: Иновативна България – общ размер на планираните разходи 2 431.9 млн. лв.

Прави впечатление, че практически в този раздел няма нито една иновация. Нещо повече – под „иновации“ в повече от половината мерки се разбира физически обект - да се построи нещо или да се закупи апаратура. Като че ли не достатъчно се разбира ролята на човека, връзките между хората и начинът им на мислене.

Област на политика: Образование и обучение

Считаме, че основните предизвикателства, целите и планираните реформи и инвестиции в областта са правилно очертани и комбинирани с инструментите на Кохезионната политика на ЕС. Кризата, свързана с COVID-19, доведе до безпрецедентно преминаване към онлайн обучение и използване на цифрови технологии с цел гарантиране на непрекъсваемост в обучението. **Цифровото образование вече не трябва да се разглежда като отделна област, а да се смята за неразделна част от целия процес на образование и обучение.** Цифровата компетентност следва да бъде основно умение за всички преподаватели и следва да бъде включена във всички области на професионалното им развитие, включително в първоначалната им подготовка.

С оглед осигуряването на устойчивост и способност за адаптация към новите реалности, **предлагаме да се разшири обхватът и да се конкретизират мерките, отнасящи се до следното:**

- подкрепа на продължаващото професионалното развитие на преподавателите по гъвкав и базиран на цифровите технологии начин, осигуряващ устойчивост на промени и негативни външни въздействия в средата;
- насърчаване (Hackathon) създаването на иновативни решения, идеи, концепции и инструменти за адекватен отговор на предизвикателствата пред образованието в дигиталната ера;
- насърчаване създаването на висококачествено учебно съдържание, интерактивни и лесни за ползване електронни инструменти, сигурни онлайн платформи, които зачитат неприкосновеността на личния живот и етичните стандарти;
- създаване на Национална рамка за цифрова компетентност;
- насърчаване разработването и договарянето между социалните партньори на секторни квалификационни рамки;
- създаване на мрежа от центрове за оценка и валидиране на знания, умения и компетенции, придобити извън формалното образование и обучение, изградена на секторно, регионално. (Идеята е развита по-подробно в [приложение към настоящото становище](#));
- преодоляване на дигиталното разслоение, достигане на основно ниво на цифрови умения, осигуряване на достъп до компютри и интернет за деца в домакинства с ниски доходи и деца в риск от изпадане от образователната система;
- прилагане на адекватни на последствията от физическото дистанциране подходи за развитие на когнитивни и социални умения в учащите се; създаване на условия за отдалечена работа в екип, споделяне на идеи и познания, както и онлайн достъп до култура и творчество;
- запознаване с въздействието и рисковете при използването на цифровите технологии върху психическото благополучие, насърчаване на тяхното здравословно, безопасно и съдържателно използване в процеса на учене;
- насърчаване на фирмени стажантски програми за цифрови възможности, програми за онлайн, дистанционно и хибридно участие в проекти, практическо учене и придобиване и валидиране на практически умения;
- адаптиране на процесите в дуалното обучение към новите реалности;
- изграждане на единна информационна система, интегриране на базата-данни, развитие на експертен капацитет за проучване и прогнозиране на потребностите от нови умения и нови квалификации на пазара на труда;

- разширяване обхвата, създаване на гъвкавост и подобряване достъпа до професионално образование и обучение за всички възрасти в контекста на ученето през целия живот;
- усъвършенстване и надграждане на рейтинговата система на висшите училища.

Изграждане на образователна STEM среда

На 29 Април 2020 Министерският съвет обяви отпускането на 20 млн. лв. за STEM кабинети в 160 училища, т.е. по 125 000 лв. на училище. Ако приемем, че това е цената за 1 кабинет, то за 1680 училища ще са необходими 210 млн. Въз основа на това, предположението ни е, че в т.нар. фонд от технологични устройства ще бъдат насочени останалите 440 млн. лв., а в плана лисва каквато и да било конкретика какво точно ще се направи с тази внушителна сума.

Област на политика: Научни изследвания и иновации

По мнение на наши членове от академичните среди, независимо, че научните изследвания и иновациите частично се припокриват, помежду им има и съществени различия, както в целите, така и при крайния резултат. Университетите следва да бъдат подкрепени с целеви бюджет за защита на интелектуалната собственост, формирана в тях, като основа за развитие на публикационната и патентната активност. На тази база да се развият и взаимоотношенията с бизнеса, с приоритет автоматизация, предвид липсата на работна сила и кръгова икономика. Едва тогава могат да се развият иновации и да се пристъпи към трансфер на технологии, които могат да станат на чисто пазарен принцип.

В Програмата за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез наука и иновации са предвидени инвестиции в три основни стълба. Първият предвижда създаване на мрежа от изследователски университети. Оценяваме като положителна инициативата за превръщане на университетите в изследователски центрове и, обратното – институтите на БАН да станат място, където студенти (а защо не и ученици) да добиват знания и привкус към научната работа. Не е ясно, обаче, как ще се измерват процесите. Необходими са и много сериозни методология и параметри за оценка на изследователския потенциал на университетите. Всички опити за такава оценка до момента са неуспешни, най-вече поради неправилна методология на оценка. Видно е желанието за реструктуриране, което към момента ще срещне силна съпротива от системата, поради смесване на две основни дейности в университетите – образователна и научни изследвания в посока иновации. Необходимо е сериозно разделяне на бюджета за двете дейности.

Предлага се сформирането на кампуси, включващи университет и спин-оф или спин-аут компании. Необходимо е да се отговори на въпроса как точно ще се определят нуждите на бизнеса, които ще се поверят на университетите в конкурентна среда? В допълнение, създаването на спин-оф компании е пряк резултат от развойната дейност, а не от създаването на инфраструктура. Ето защо, следва да се обмислят финансови механизми за задържане на качествените докторанти и осигуряването на възможности за тяхното кариерно развитие.

Важен момент за успеха на предложената схема е изграждането на пилотни бази за внедряване на определени научни постижения до краен продукт или демонстрация на технологична схема, които обезателно са свързани с интердисциплинарен подход и смарт технологии.

Област на политика: Интелигентна индустрия

- **Програма за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност**

Важен и основен принцип при бъдещото формулиране на конкретните положения в Програмата е **да бъде спазен конкурентният и пазарен принцип в разходването на средствата и финансирането на проектите**. Всички региони и типове индустриални паркове е необходимо да бъдат равнопоставени, независимо от вида собственост: държавна, общинска, частна, смесена. Всички допълнително въведени ограничения или неясно формулирани критерии, или такива, формиращи след проведен субективен анализ, биха изкривили конкурентния принцип и биха довели до нарушаване на съществуващия баланс, който съществува, въпреки неголемия брой опериращи организирани индустриални зони към настоящия момент. **Директното финансиране за изграждане на инфраструктура или изграждане на паркове с частична или изцяло „публична подкрепа“, противоречи на принципите на свободната конкуренция** и представлява нерегламентирана държавна помощ, в разрез с нормативната уредба на ЕС, или още по-опасно - **държавна нелоялна конкуренция на съществуващ пазар при направени немалки инвестиции от търговски дружества, общини и т.н.** Изразяваме нашето опасение, че след направата на каквито и да било анализи не могат да бъдат формулирани справедливи,

безпристрастни, обективни и обосновани критерии за определяне на индустриални паркове, „със стратегическо значение за финансиране на дейности“ или „ключови индустриални паркове съгласно Закона за индустриалните паркове“.

Следва да се има предвид, че към датата на съставяне на Плана за възстановяване и устойчивост на Република България, е цитиран несъществуващ закон, а в проекта на Закон за индустриалните паркове не съществува понятие „ключови индустриални паркове“.

Целите на мерките за намаляване на регионалните различия в страната и предвидените методи за тяхното постигане, на базата на изработка на критерии, поставят под риск възможността от задълбочаване на „различията“ при неправилно формулиране на критерии или до поява на нов дисбаланс и нови „различия“. Целесъобразно е да се спомене, че съществуващи „различия“ не са задължително пагубни, тъй като принципът на демокрацията и свободната конкуренция неминуемо поражда също „различия“, които стимулират деловата активност, създават конкуренция и стимулират предприемачеството – основа за просперитета на икономиката. **Инвестирането на огромен публичен ресурс в инфраструктурата на индустриални паркове ще донесе бавна възвращаемост на средствата**, предвид спецификата на инвестицията, ще постави под въпрос прозрачността на изразходване на средствата и носи риск от загуба на инвестицията при погрешно формулирани критерии и инвестиции в индустриални паркове на проектно ниво, които няма да претърпят бъдещо развитие. **Много по-важно е публичните средства за инфраструктура да се разходват в инфраструктура - публична собственост, достъпна на всички данъкоплатци, като тези инвестиции в пътища, мостове, магистрали, градска инфраструктура и т.н. да спомогнат премахването на „различията“ в инфраструктурното развитие и свързаност на регионите.** Единствено намаляването или премахването на тези „регионални“ различия би изравнило и равнопоставило регионите.

Изразяваме мнение в **подкрепа на всяка предложена мярка за директно стимулиране на инвеститори**, които ще реализират инвестиции в България в индустриални паркове. Подобна мярка съществува във всички държави от ЕС и други развити икономически страни, и е доказано работеща. Оказвайки стимули на инвеститорите да реализират инвестиции в индустриални паркове, се инвестират средства в напълно реализирани проекти без риск, след доказване на инвестицията. Тези условия стимулират инвеститорите да развиват дейност не на спонтанен принцип, а ги концентрират доброволно в индустриални паркове. **Инвестирайки в индустриален парк, инвеститорите влагат в тях получените от държавата средства и спомагат за развитието на парковете на абсолютно конкурентен принцип, тъй като инвеститорът сам избира най-доброто място за своята инвестиция. Повишеният инвеститорски интерес ще стимулира сам по себе си развитието на проекти за изграждане на индустриални зони на принципа на свободната конкуренция.** Целесъобразна мярка би била издаване на инвеститорски сертификат „Клас А“ да се извършва след реализиране на инвестиция единствено в индустриален парк, като овъзмездяване на средства разходвани от инвеститор за инфраструктура, като част от комплекса стимули за „Клас“ А, вече би било нецелесъобразно.

Би трябвало да се изработят и критерии за това *какви инвеститори не ни трябва* - такива, които никой друг не иска в държавите си и изнасят мръсни и с ниска добавена стойност производства в България, и да се работи в посока привличане на качество, а не на количество.

➤ **Програма за подпомагане процеса на преход към кръгова икономика в предприятията**

По наше мнение, **налице е сериозна и неоправдана диспропорция между размера на инвестициите, предвидени за прехода към кръговата икономика в предприятията - 100 млн. лева. при 490 млн. лева за индустриалните паркове.** По оценка на наши членове, тези средства са крайно недостатъчни за подпомагане на производителите в техния преход от линейна към кръгова икономика, при положение че се говори и за финансови стимули. Кръговата икономика за България е важен резерв за повишаване на ресурсната и енергийна ефективност, за производство на нови продукти по веригите на добавената стойност, за намаляване на парниковите газове, създаване на нови работни места и опазване на природата. Това несъответствие във финансовите ресурси на двете програми няма икономическа логика, освен че парите за логистика и индустриални паркове могат да бъдат по-лесно планирани, но с неясен ефект. Не липсата на такива паркове е големият проблем за привличане и задържане на инвеститорите, както е посочено в разработката. Индустриалните зони в голяма степен са частна инициатива, когато има общи интереси и е ясен ефектът от нейното създаване.

➤ **Скъсяване на веригите за доставка и реиндустриализация – с цел задържане в индустриалните паркове на стратегически инвеститори.**

Не са описани дейностите, които се предвиждат за изпълнение в този компонент.

III. Стълб 2: Зелена България – общ размер на планираните разходи 4 499.0 млн. лв.

Област на политика: Кръгова и нисковъглеродна икономика

В представения план кръговата икономика не намира адекватно място, въпреки поставянето ѝ в заглавията на някои раздели и важното значение, което европейските програми ѝ отреджат.

Както в първия стълб, така и тук, освен в заглавието, нищо не се предвижда за преминаване към кръгова и нисковъглеродна икономика, с изключение на предвидения Национален фонд за декарбонизация. Но и той е с неясен статут и бенефициери. За постигане на целите са необходими съществени реформи, в т.ч административни и законодателни.

Предлагаме да се предвидят инвестиции за декарбонизация на промишлеността чрез технологично и продуктово реструктуриране и производството на стоки с висока добавена стойност, на крайни продуктови групи, което може значително да намали енергийния и ресурсен интензитет на единица БВП, надграждащи тези, включени в Програма за иновации и конкурентоспособност в предприятията.

Необходимо е да се отчете фактът, че високият въглероден интензитет на българската икономика се дължи основно на производството на електроенергия от твърди горива (както и на транспорта), а не на отделяните индустриални емисии. В повечето производства парниковите газове отговарят на одобрените от ЕК норми за най-добри налични техники (НДНТ). **Високовъглеродната енергетика е тази, която поставя своя въглероден отпечатък на произведените продукти и услуги в резултат на ползваната електрическа енергия от ТЕЦ-овете.** А това е показател, който ще придобива все по-голяма тежест в международния обмен и ще влияе на конкурентоспособността при износа на стоки.

Предлагаме също да се обмисли възможността за предвиждане на средства за стимулиране на общините за преминаване към определяне на такса битови отпадъци на база количество, като в плана се включат инициативи за управление на отпадъците.

Предварителният анализ, свързан с управлението на отпадъците и кръговата икономика, е изключително повърхностен и фрагментарен, не откроява действителните проблеми, не дава ясна представа за отдалеченост от националните цели при управлението на отпадъците. Най-важният фактор за насочване на усилията към идентифициране и разрешаване на проблемите и ефективно стратегическо управление в отделните области на политики е наличието на надеждна, навременна и систематизирана информация за отпадъците, каквато в момента в страната няма. В тази връзка, е необходима синхронизация на усилията на НСИ, ИАОС и МОСВ и съобразяване с основните принципи, изисквания, ревизираните цели и индикатори, представени в т. нар. Пакет кръгова икономика на ЕС и свързаните ревизираните законодателни предложения на ЕК.

Заложената цел за рециклиране на битови отпадъци от 55% в приложения списък на индикатори по НПР 2030 в края на текста оценяваме като неамбициозна, но същевременно - проблематична за достигане, от гл. т. на:

- избора на методи за оползотворяване (изгаряне) на значителна част от генерираните битови отпадъци в гр. София,
- декларираните намерения при предварителните обсъждания на рамката на бъдещите регионални планове за развитие, в контекста на МФР 2021-2027,
- досегашните масираните инвестиции в съоръжения за депониране,
- забавеното внедряване на информационната система за управление на отпадъците,
- изключително проблематичната и противоречива правна рамка на управлението на отпадъците, в т.ч. разширена отговорност на производителя, управление на т. нар. масово разпространени отпадъци, статут, функции и резултатност на т. нар. организации за оползотворяване, нефункциониращи системи за управление на опасните отпадъци и др.

➤ Програма за енергийна ефективност

Планираните мерки изглеждат по-скоро като продължение на Националната програма в познатия ѝ вид, отколкото като част от визия за политики и реформи. **Съвременният прочит на „енергийното обновление на сграден фонд“ не е еднократни и ресурсоемки строително-ремонтни дейности по опаковане на сгради, каквато е практиката у нас, а много повече - дългосрочен процес по контрол, мониторинг и текущ мениджмънт, както на сградите и**

оптимизирането на техните енергийни и оперативни разходи, така и на промяна и преподреждане на взаимоотношенията на ползвателите им с всички заинтересовани страни. Темата „дигитално обновление“ през сензори и датчици, която става модел в Европа и света, за България изглежда утопична за администрацията, за разлика от пропазарният корпоративен сектор, който вече почва да я прилага, не заради, а въпреки средата и нагласите.

В разясненията на МРРБ като отговорно ведомство, представени във връзка с ПВУ, не са изведени индикативни стойности на постигнатите енергийни спестявания от предложените мерки, както и **липсва сравнителен анализ на разходите за постигане на енергийни спестявания при различни типове мерки за ЕЕ.**

При жилищните сгради не са представени конкретни калкулации за разходвани средства и постигнати енергийни и емисионни спестявания. Като допустими са изброени различни дейности, но без конкретика на допустимите разходи за тези дейности и приноса им към постигане на енергийна ефективност на сградите.

Предложената програма за енергийна ефективност поставя амбициозни цели при обновяване на жилищните сгради: постигане поне на клас „В“ в комбинация с внедряване на ВЕИ. Похвална е високата амбиция по отношение на целите. Постигането им, обаче, за сметка само на публичен ресурс, допълнително стеснява кръга на крайни получатели и понижава ефективността на ограничените публични финанси.

Визират се като целеви и приоритетни сградите, за които има подадени заявления по Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради, но основен въпрос е дали тези сгради могат с най-малко инвестиции да бъдат реновирани до клас В или А, което всъщност вероятно ще бъде изискваният клас според новата Директива за енергийна ефективност на сгради, която се очаква да бъде актуализирана 2021 г.

Планът предвижда *„приоритетно да бъдат финансирани обекти/сгради, които са одобрени, но не са финансирани, поради изчерпване на финансов ресурс по Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради и Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020. В допълнение, в обхвата на компонента са включени и еднофамилните жилищни сгради“*.

От страницата на ББР е видно, че в листа на чакащите по Националната програма са малко над 3200 многофамилни сгради. Разчетите показват, че предвиденият финансов ресурс от 1720 млн. лева трудно ще стигне дори за тях. Необходима е визия и перспектива за всички останали, извън вече кандидатствалите досега, осигуряване устойчивост на финансирането на енергийната ефективност в бъдеще, както и преустановяване на практиката за 100% безвъзмездна помощ, тъй като не е устойчиво решение.

По оценка на наши членове, сроковете за договаряне и изпълнение на предложението в този вид са **нереалистични**. За сравнение, в рамките на Националната програма, обновяването на 2000 сгради се изпълнява в рамките на 5 години (2015-2020). Сроковете за работа на Европейския фонд за възстановяване и устойчивост за 3200 сгради са фиксирани и кратки: договарянето е до 2023 г., а изпълнението - до 2026 г.

Смяна на подхода за използване на финансовите средства може да обезпечи изпълнението на тази цел и да намали риска от неспазване на сроковете. Някои от възможностите за това, са:

- Справедливо разпределяне на ресурса чрез **разширяване обхвата на потенциалните бенефициери с такива, които досега не са били потенциални бенефициери.**
- Включването на едноетажни и многофамилни нискоетажни сгради може да осигури потенциал от бенефициери с интерес при **по-нисък интензитет на помощта, опростени процедури и бърз резултат.**
- Насочване на част от финансовия ресурс към **финансови механизми, които в допълнение ще осигурят и устойчивост на финансирането.**
- Според нас, налице е и необходимост от промени в продължение на Националната програма, във връзка с констатирани във времето проблеми, в т.ч:
 - участие на собствениците във финансирането и контрола;
 - липсващата паспортизация на жилищните сгради и възможностите за ускоряване на процеса по паспортизиране на сградния фонд;
 - необходимост от по-скорошно усъвършенстване на нормативната уредба, с цел ускоряване процеса на обновяване и подобряване качеството на изпълнение.

Тези и още редица проблеми са третирани в Дългосрочната стратегия за обновяване на сградния фонд и следва да бъдат взети под внимание в процеса на програмиране.

В петте години на изпълнение на Националната програма бизнесът натрупа знания и опит, както по отношение на добри практики, така и на научени уроци от грешките. Това дава увереност, че бизнесът може да бъде активен партньор в **промяна на правилата с цел оптимизиране на процесите в Националната програма за енергийна ефективност за подобряване на нейната функционална ефективност и ефикасност**, в т.ч.

- *Повишаване на отговорността на собствениците и бизнеса в процеса за обновяване*
- *Ускоряване процеса на паспортизация на сградите*
- *Усъвършенстване на нормативната уредба по отношение на въвеждане на мерки - фотоволтаици, термомомпи*
- *Необходимост от различни програми, вместо само една програма*

Наличието на различни програми дава възможност за ускоряване на процеса във времето, но предложеният вариант на използване на средствата трудно може да удовлетвори нуждите дори само на сградите от листата на чакащите по Националната програма за определения период.

Вкарване на част от ресурса във Финансови механизми и за друг тип сгради ще бъде по-устойчивото решение, доколкото средствата, договорени за тази цел, ще се считат за изразходвани, но ще осигурят улеснен достъп до кредитен ресурс за дълъг период и с мултиплициращ ефект.

➤ **Създаване на национален фонд за декарбонизация**

Създаването на национален фонд за декарбонизация следва да бъде преосмислено като практическа реализация и ефективност, доколкото досегашният опит от работата на подобни структури показва забавено организационно установяване, непрозрачно финансиране и липса на интерес от страна на потенциалните бенефициери. Следва да се регламентират достъпът до финансиране на инфраструктура, свързана с водородната икономика, електромобилността и други водещи направления на безвъглеродната икономика, в които страната изостава чувствително от съвременното развитие.

Липсва и необходимата конкретика, която да покаже намеренията и обвързката му с цялостните политики и мерки. От описанието става ясно, че се предвижда фондът да се финансира с обществени средства – от ЕС, от Държавния Бюджет и от кредити от международни финансови институции. Това далеч не съответства на политиката, възприета в ЕС, за по-широко включване на частен капитал чрез финансови механизми.

Област на политика: Устойчиво селско стопанство

Значителна част от мерките за устойчиво селско стопанство са разписани изключително общо или цялят за пореден път укрепване на капацитета на администрацията. Това потвърждава необходимостта всички проекти и реформи да бъдат представени изчерпателно в детайли в приложение към НПВУ.

➤ **Подобряване на състоянието и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура**

Предлагаме мярката да бъде допълнена с реформи, насочени към проучване на собствеността и състоянието на хидромелиоративната инфраструктура (държавна и общинска собственост) в Република България, както и на възможностите и готовността за използването на градски отпадъчни води за напояване в селското стопанство (повторно използване на рециклирани води).

IV. Стълб 3: Свързана България – общ размер на планираните разходи 2 675.1 млн. лв.

Считаме, че са подценени основните предизвикателства пред дигитализацията в страната. Позволяваме си да припомним, че Икономическият и социален съвет прие само преди няколко месеца поредица от становища, свързани с различни аспекти на дигитализацията, в които са идентифицирани редица пречки¹.

Според нас е необходимо и да се изготви анализ на **готовността за дигитална трансформация на отделните икономически дейности** (по КИД), на база на което да се оцени готовността за дигитализация във всички сфери на общественно-икономическия живот.

¹ „Дигитална трансформация в България – предизвикателства и възможности в контекста на дигиталното бъдеще на Европа“, ИСС/3/069/2020 г.

„Предизвикателства предбизнеса в контекста на цифровизацията на икономиката“, ИСС/3/061/2019 г.

БСК предлага като ключови реформи в Стълб 3 „Свързана България“ да бъде предвидено разработване на **Концепция за кибер устойчивост на българската икономика**, както и реформа, регулираща възможността за нотифициране на **частни схеми за електронна идентификация**.

Област на политика: Транспортна свързаност

В частта развитие и обновяване на жп инфраструктура предлагаме да бъдат предвидени инвестиции за подобряване на свързаността на малките населени места с големите градски центрове и улесняване на ежедневните трудови пътувания (до 30-40 минути) чрез обновяване на жп-спирките, осигуряване на довеждащи автомобилни пътища от околните села и автомобилни паркинги, промени в разписанията на движението и др. По такъв начин в перспектива ще бъдат ограничени прекомерната концентрация и жилищно строителство в големите градове, намаляване на енергопотреблението и емисиите на ПГ и постигнати ред други позитивни ефекти за устойчивата мобилност, развитие на населените места, ограничаване на обезлюдяването и др.

V. Стълб 4: Справедлива България – общ размер на планираните разходи 2 553.5 млн.лв.

Област на политика: Бизнес среда

По наше мнение, област на политика „Бизнес среда“ не е функционално свързана с останалите две области – социално включване и здравеопазване. Ето защо, смятаме, че трябва да бъде обмислено преместването ѝ в Стълб 1 „Иновативна България“ или, алтернативно – в Стълб 3 „Свързана България“.

Посочени са предимно реформи в съдебната система и електронното управление. Отново липсва разписана цялостна визия за необходимите реформи и инвестиции и обосноваване защо са именно включените в плана.

В основните предизвикателства пред бизнес средата е посочено, че: *„бизнесът, който се сблъсква с проблеми с платежоспособността, няма възможност да реструктурира финансовите си задължения с кредитори извън тромасия формален процес на процедурата по несъстоятелност. По-ефективна уредба би помогнала на нежизнеспособни фирми с финансови затруднения да преустановят своята дейност, като по този страничен начин се избегне задържането на ресурси и влошаването на банковите активи от тях“*. Необходимостта от *ефективно функциониране на рамката за несъстоятелност* е част от Специфичните препоръки към България. За нас остава неясно обаче как чрез описаните мерки би се помогнало на неплатежоспособните фирми да преустановят по-бързо дейността си. Включените мерки са насочени към електронизация на част от процесите в съдебната система, обновяване и надграждане на съществуващи информационни системи, както и закупуване на нов хардуер. Това, безспорно, е предпоставка за ускоряване на **всички съдебни производства**, както и за решаване на някои вътрешни за системата проблеми (напр., натоварването на районните съдилища, свързано със заповедните производства), но не виждаме пряка връзка с ускоряване на производството по несъстоятелност. Липсва анализ и сравнение за вложените вече ресурси в Е-правосъдие, позволяващ да се оцени полезността и необходимостта от включване на тези мерки в ПВУ.

Смятаме, че планът трябва да си поставя много по-амбициозни цели, насочени към намаляване на административната тежест за предприятията чрез подобряване на ефективността на публичната администрация и укрепване на електронното управление.

Изразяваме подкрепа за предвидената мярка *„Дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни“*. Независимо от постигнатия напредък през последните години, все още са налице многобройните и дублиращи се процедури на различни административни нива. От бизнеса се изискват все повече документи и справки, вместо администрацията да работи с цел подпомагане и решаване на неговите проблеми. Наложителната промяна във философия за работа на местната и държавна власт, за която само се говори, но малко се действа и нищо не се променя, липсва и в този стратегически план. Обслужването на едно гише е още в сферата на пожеланията.

Област на политика: социално включване

- **Национална програма за обучение на възрастни**

Според БСК, планираните инвестиции за обезпечаване на Националната програма за обучение на възрастни са недостатъчни, особено ако ги съпоставим с тези, които са предвидени за другите мерки, свързани със социалното включване. Не са конкретизирани в достатъчна степен мерките за развитие на „сребърна икономика“, за развитие на пригодност и насърчаване по-дългото задържане на пазара на труда. Считаме, че предложените действия относно Национална програма за обучение на възрастни са твърде ограничени, подценени и не допринасят за справянето с констатираните предизвикателства в доклада, а именно: *„... Същевременно, проблеми свързани с приложимостта на образованието за реализация на пазара на труда, ниската степен на участие на възрастното население в обученията за квалификация и преквалификация, незадоволителното ниво на цифрови умения на работната сила и т.н. възпрепятстват способността на икономиката бързо да се приспособи към новите условия, които са резултат от кризата, както и да се гарантира бързо възстановяване на икономиката. Демографските тенденции и увеличаващият се недостиг на умения означават, че България трябва да инвестира повече в квалификацията на своята настояща и бъдеща работна сила. Нуждата от повишаване на квалификацията и преквалификация на възрастното население е голяма, но участието в обученията за възрастни е слабо (2.0% за 2019 г., което е значително под средното за ЕС равнище от 11.3%)“.*

Възстановяването и растежа на икономиката, възпроизводството на човешките ресурси и населението е пряко свързано с възпроизводството на човешкия капитал. Според измерванията на Индекса на човешки капитал, България се класира на значително по-ниско ниво в сравнение с други страни от Централна и Източна Европа. Обучението на възрастни е от ключово значение за осигуряването на качествен човешки капитал, способен да отговори на предизвикателствата и стратегическите приоритети във възстановяването и развитието на българската икономика. Въпреки множеството политики и програми, все още в сектора „Обучение на възрастни“ съществуват *значителни структурни и съдържателни проблеми, свързани с липсата на:*

- баланс между търсени и предлагани умения на пазара на труда;
- мотивация в работната сила за учене през целия живот;
- достатъчно ефективни мерки за ограничаване нарастващото дигитално разслоение и дигитално неравенство, създаващо риск от изпадане от пазара на труда и пречки към интегрирането на възрастните в „единното информационно общество“;
- устойчив ръст в инвестициите на работодателите в професионално обучение и усъвършенстване на човешките ресурси;
- нормативна среда, която да осигурява институционализирането на сектора за учене на възрастни;
- координирано взаимодействие и подходящи инструменти (вкл. за мониторинг и оценка на политиките) между заинтересованите страни в сектора за учене на възрастни, както и на специален орган за социален диалог по съществените проблеми;
- национални стандарти и система осигуряваща качество на неформалното обучение;
- институция за външна оценка, оторизирана с права и отговорности за осигуряване на качеството в сектора за обучение на възрастни;
- гъвкави пътеки за образование и продължаващо обучение, адекватни на потребностите на възрастните;
- всеобхватна и ефективна система за валидиране на неформално придобити знания, умения и компетенции;
- система за поддържаща квалификация на обучители на възрастни.

Посочените, както и множество други проблеми в обучението на възрастни, са сложни и произтичат от интегрираното въздействие на различни фактори. Тяхното решаване изисква прилагането на комплексен и координиран подход на държавните институции, образователните институции, местната власт, работодателите, неправителствените организации и други заинтересовани страни. Необходима е действителна реформа, която не може да бъде постигната с частични решения, като разширяване на достъпа до виртуални платформи за обучение и дигитални клубове към читалищата.

Приветстваме създаването на единна информационна база данни за онлайн курсове за обучение, но считаме, че повишаването на качеството и пригодността за заетост на работната сила изисква комплекс от мерки, част от които могат да бъдат свързани с:

- подобряване на нормативната рамка, свързана с обучението на възрастни; предвиждане на стимули и механизми за защита на интересите на работодателите, инвестиращи активно в обучение и развитие на човешките ресурси;
- изграждане на система за анализ, проучване, идентифициране и прогнозиране на потребностите от учене на възрастни по сектори и региони;

- насърчаване създаването на браншови и фирмени системи и дигитални платформи за управление на знанието;
- създаване на стандарти, система за мониторинг на качеството и инструменти за оценка на ефективността и възвращаемостта от публичните инвестиции в неформално обучение на възрастни;
- осъвременяване на Националната квалификационна рамка;
- актуализиране и по-нататъшно разширяване обхвата на стандартите за компетентност и пригодност към изискванията на пазара на труда в Националната система MyCompetence;
- ускоряване създаването на Секторни квалификационни фондове;
- дигитализация на услугите в Агенцията по заетостта;
- разработване и изпълнение на комуникационна стратегия за формиране на мотивация и култура за учене и усъвършенстване през целия живот;
- създаване на система за валидиране на знания, умения и компетенции, придобити чрез практически опит, неформално и информално учене;
- насърчаване изграждането на браншови, регионални и фирмени асестмънт центрове;
- създаване на сертифициционни и квалификационни програми за обучители на възрастни.

По повод всички въпроси, свързани с хората с трайни увреждания, следва да се включи и цялостното преразглеждане на системата на медицинската експертиза;

Област на политика: Здравеопазване

Според БСК, електронизацията на здравеопазването трябва да стане стратегически приоритет в дейността на всички звена на здравната система. Коронакризата подчерта редица проблеми, натрупвани с десетилетия.

Ето защо, предлагаме като нова инвестиция да бъде предвидено възлагането на разработка на цялостен проект за електронизацията на системата на здравеопазване и неговото внедряване да стане „до ключ“ от компания с опит в изграждането на подобни системи. Сега подходът е ведомствен, работи се на парче, без съгласуваност и видими резултати.

Да се осигури обществен мониторинг върху изпълнението на проекта, като се представя периодична информация за неговото изпълнение и резултати в Националния съвет за тристранно сътрудничество, ИСС и други органи с обществено участие и представителство.

С УВАЖЕНИЕ,

РАДОСВЕТ РАДЕВ

Председател на УС на БСК